

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Niko Pepaj

Synnerligen grov misshandel, avslutade försök
och försök till mord med ett
likgiltighetsuppsåt

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Richard Croneberg
Termin: VT 2022

Innehållsföteckning

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Syfte, frågeställningar och avgränsning	4
1.2 Metod, material och teori	4
1.3 Disposition	5
2 GÄLLANDE RÄTT SAMT PRIMÄRA- OCH SEKUNDÄRA RÄTTSKÄLLOR OM GÄLLANDE RÄTT	6
2.1 Fyra viktiga brottsrubriceringar i 3 kap. BrB	6
2.2 Kvalifikationsgrunder för grov misshandel	7
2.3 Synnerligen grov misshandel och dess kvalifikationsgrunder	8
2.4 Hur ser HD på de olika formerna av kvalificerad misshandel	9
3 UPPSÅTSKRAV – DET SUBJEKTIVA ANSVARET, M.M.	12
3.1 Generellt om uppsåt och skuld utifrån legaltiet-, skuld- och täckningsprincipen	12
3.2 Försöksuppsåt	14
3.3 Direkt uppsåt (avsiktsuppsåt)	16
3.4 Indirekt uppsåt (insiktsuppsåt)	17
3.5 Likgiltighetsuppsåt	17
3.6 Hur kan man arbeta med likgiltighetsuppsåtet i ljuset av gränsdragningsproblematiken	18
3.6.1 Metod för prövning av uppsåt i gränsdragningen mellan synnerligen grov misshandel och försök till uppsåtligt dödande	18
3.6.2 Beviskravet utom rimligt tvivel och metoder för att bevisa uppsåt	19
3.6.3 Vissa riktlinjer för bevisbedömningen	21
4 ANALYS	26
BILAGA A	32

BILAGA B	37
BILAGA C	38
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	39

Summary

Swedish law has a requirement of intent (*dolus*) for most serious violent offences and attempt to commit such. In Swedish law we have three different types/degrees of intent: direct intent, intent eventualis (in Swedish law often referred to as indirect intent), and through the supreme court in 2004 – the lowest degree of intent is indifference-intent. The different types of intent and the criminal intent assessment are partly the same for both completed and attempted offences, partly not regulated by law but instead developed through doctrine and case-law.

In 2010 came the so-called sentencing reform. The purpose of the reform was to increase the penalties for serious violent offences. The purpose was that the penalty value should be higher than how case-law drafted similar act before the reform. Above all, for acts that involved a serious attack on someone's life or health or security of person. The reform also introduced a new type of offence, extreme aggravated assault.

The question is what type of effect the introduction of the new type of offence can have for the assessment of the evidence of whether there is an intentional indifference, particularly to attempted murder. And what effect the introduction can have on the assessment of initiation and attempt to the same offence.

Sammanfattning

I svensk rätt uppställs i regel ett krav på uppsåt för samtliga allvarliga våldsbrott och även för försök till sådana. I svensk rätt har vi uppsåtsformerna direkt uppsåt, indirekt uppsåt och genom NJA 2004 s. 176 bestämde HD att uppsåtets nedre gräns ska vara ett likgiltighetsuppsåt. Uppsåtsformerna och Uppsåtsbedömningen är dels dem samma för såväl fullbordade som icke-fullbordade brott, dels inte reglerade i lag utan i stället utvecklade genom doktrin och praxis.

Året 2010 kom den så kallade straffmättningsreformen. Reformens syfte var att skärpa straffen för allvarliga våldsbrott. Syftet med reformen var att straffvärdet skulle vara högre än hur praxis för liknande gärningar varit tidigare. Framför allt för gärningar som inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. Genom reformen introducerades också den nya brottsformen *synnerligen grov misshandel*.

Frågan är vilken effekt som introduceringen av den nya brottsformen kan innebära för bevisbedömningen av om det föreligger ett likgiltighetsuppsåt till den allvarliga brottsformen *försök till mord*. Samt vilken effekt som introduktionen kan ha på påbörjandet och försökspunkten till samma brott.

Förkortningar

2004 års fall	NJA 2004 s. 176
2011 års fall	NJA 2011 s. 563
2012 års fall	NJA 2012 s. 45
BrB	Brottsbalken (1962:700)
F.	Följande sida
Ff.	Följande sidor
HD	Högsta domstolen
Jfr	Jämför
M.fl.	Med flera
M.m.	Med mera
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition

1 Inledning

1.1 Syfte, frågeställningar och avgränsning

Syftet med uppsatsen är att, utifrån gränsdragningen mellan försök- eller fullbordat synnerligen grov misshandel och försök till mord, undersöka ifall likgiltighetsuppsåtet, när de andra två uppsåtsformerna inte är för handen, går att tillämpa som uppsåtsform. Och även vad som hänt med försökspunkten efter införandet av den nya brottstypen samt i övrigt illustrera problematiken kring gränsdragningen.

Avgränsningen kan förstås på så sätt att de mest väsentliga delarna för att belysa problematiken kring gränsdragningen finns med. Vad som av utrymmesskäl emellertid inte låter sig göras är att på ett djupare plan redogöra för och diskutera försöksbrottet generellt och försökspunkten i synnerhet. Samma sak för beviskrav, bevismetoder och bevisriktlinjer i ljuset av uppsåtsfrågan. Mer konkret kan stadgas att egentligen allt som redogjorts för – kunnat redogöras för mer – med betoning på avsnitten under rubrik 3.

1.2 Metod, material och teori

I uppsatsen tillämpas en kritisk rättsdogmatisk metod¹ och därför utgås i huvudsak från lag, förarbeten och rättspraxis. Även litteratur och övriga källor förekommer. För att belysa problematiken kommer mycket fokus ligga på vilka ”konkreta” omständigheter eller bevisfakta som HD beaktar för fall som ligger i gränsen mellan de kvalificerade misshandelsbrotten och försök till mord. Kritiken, som kommer i analysen, grundar sig i ett

---

¹ Nääv & Zamboni, s. 41.

legalitets- och rättsäkerhetstänk där en fällande dom för de allvarligaste våldsbrotten inte får grunda sig på osäkerhet och otydlighet – Rättssäkerhetsperspektiv.

1.3 Disposition

Uppsatsen kommer i stora drag börja med en presentation av de kvalificerade misshandelsbrotten – helt i enlighet med metodmaterialet.

Därefter en redogörelse för vissa viktiga straffrättsliga principer och uppsåtsformerna generellt, följt av en redogörelse av försöksuppsåtet. Det nyss nämnda följs av två kortare redogörelser av de uppsåtsformer som anger uppsåtets övre gräns.

När läsaren kommit så långt så följer en redogörelse av likgiltighetsuppsåtet. Följt av en redogörelse för hur man kan arbeta med likgiltighetsuppsåtet i ljuset av gränsdragningsproblematiken, var i ligger en redogörelse för metoder för prövningen. Vidare till beviskravet utom rimligt tvivel och metoder för att bevisa uppsåt samt riktlinjer för bevisbedömningen med mera.

2 Gällande rätt samt primära- och sekundära rättskällor om gällande rätt

2.1 Fyra viktiga brottsrubriceringar i 3 kap. BrB

Misshandelsbrotten är uppdelad i olika svårighetsgrader, närmare bestämt fyra. Lagstiftaren har gjort skillnad på å ena sidan icke-kvalificerade former av misshandelsbrott vilka regleras i 3 kap. 5 § BrB och å andra sidan kvalificerade former av brottet, alltså grov- och synnerligen grov misshandel vilka återfinns i 3 kap. 6 § BrB. Denna uppsats kommer fokusera på de kvalificerade formerna.

Enligt 3 kap. 5 § BrB ska den som tillfogar en annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd, dömas för misshandel.

Är brott som avses i 5 § att anse som grovt, döms för grov misshandel. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen varit livsfarlig eller om gärningsmannen har tillfogat en svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet, jfr 3 kap. 6 § 1 BrB.

Är brottet att anse som synnerligen grovt, döms för synnerligen grov misshandel. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om kroppsskadan är bestående eller om gärningen har

orsakat synnerligt lidande eller om gärningsmannen har visat synnerlig hänsynslöshet, jfr 3 kap. 6 § 2 BrB.

Kvalifikationsgrunderna som anges för de kvalificerade misshandelsbrotten tjänar endast som vägledning. En domstol har rätt att döma även om ingen av kvalifikationsgrunderna är för handen och har också rätt att inte döma även fast att en eller flera kvalifikationsgrunder är för handen.

Helhetsbedömningen i det enskilda fallet är det avgörande – men som följer i avsnitt längre ned ska bedömningar för de grövre brotten ske med försiktighet.²

Det bör betonas att brottet synnerligen grov misshandel är tämligen nytt. En särskild straffskala för brottet infördes den 1 juli 2010³ det dröjde dock till den 1 juli 2017 innan brottet fick den särskilda brottsrubriceringen synnerligen grov misshandel.⁴

Att den som uppsåtligen berövar annan livet döms för mord stadgas i 3 kap. 1 § och för den mildare formen dråp i 3 kap. 2 § BrB. I 3 kap. 11 § BrB föreskrivs att det föreligger straffansvar enligt 23 kap. 1 § BrB för försök till samtliga misshandelsbrott som inte är ringa, mord och dråp.

2.2 Kvalifikationsgrunder för grov misshandel⁵

Med att en gärning är *livsfarlig* menas att gärningen exv. förövas med ett livsfarligt vapen. Med livsfarligt vapen menas exempelvis skjutvapen, kniv eller liknande. Avgörande är om den för gärningsmannen i handlingsögonblicket måste ha framstått som livsfarlig.

---

² Asp s. 30.

³ Prop. 2009/10:147 s. 37.

⁴ Prop. 2016/17:108.

⁵ Prop. 1987/88:14 s. 17ff.

Med *svår kroppsskada* avses de fall att målsäganden förlorat talförmåga, syn eller hörsel, svårt lyte eller ett annat svårt kroppsfel. Med *allvarlig sjukdom* avses att målsäganden insjuknat på ett mindre svårt sätt i en sjukdom som är av allvarlig art.

Med *särskild hänsynslöshet eller råhet* avser situationer då målsägande är en gravid kvinna eller en nära anhörig, att flera personer attackerar målsäganden samtidigt och liknande.

2.3 Synnerligen grov misshandel och dess kvalifikationsgrunder⁶

Vad som kvalificerar till en synnerlig grov misshandel är likadana omständigheter som för grov misshandel, med den skillnaden att omständigheterna är starkt försvårande.

Med att skadan ska vara *bestående* avses att skadan med hänsyn till den medicinska kunskapen vid tillfället bedöms vara livsfarlig. Innebörden av begreppet svår kroppsskada är den samma som för grov misshandel.

Att gärningen orsakat *synnerligt lidande* avser i första hand att den orsakat kraftig och långvarig smärta. Som exempel ges en omfattande våldsanvändning under ett inte helt kortvarigt förlopp, såsom vid misshandel av tortyrliknande slag. Även dödsångest eller liknande stor psykisk påfrestning hos offret kan medföra att synnerligt lidande har förelegat.

För *synnerlig hänsynslöshet* avses att gärningen gått påtagligt utöver vad som gäller för grov misshandel. Detta kan vara för handen när grovt våld

---

⁶ Prop. 2009/10:147 s. 18f. och 38.

använts mot en person som saknat eller haft begränsad allmän möjlighet att försvara sig. Där exempel såsom ett barn, en äldre människa eller en person med funktionshinder anges. Vidare kan hänsynslöshet som är synnerlig ha förelegat när flera personer allvarligt misshandlat en ensam person. Också när den tilltalade annars visat synnerlig brutalitet, till exempel när grovt våld använts mot en närstående kvinna som tidigare utsatts för upprepade och allvarliga övergrepp av gärningspersonen, kan det vara fråga om synnerlig hänsynslöshet.

Propositionen avrundas med att även andra omständigheter kan beaktas om de talar i starkt försvårande riktning och att domstolen ska göra en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet.

2.4 Hur ser HD på de olika formerna av kvalificerad misshandel

NJA 2011 s. 563 dömdes den tilltalade till grov misshandel efter att han med en 24 cm lång kökskniv knivhuggit två målsäganden. Huggen orsakade skär- eller stickskador på ansiktet, på halsen, i axel- och bröstregionen samt på händerna. Respektive offers allvarligaste skada var en ca 1,5 cm bred och tre cm djup sårskada nedanför hakan samt en större sårskada utanför mungipan och ned på halsen som var djup och mynnade ut i ett utgångs hål längre ned på halsen. HD ansåg att angreppen varit livsfarliga men att det inte förelegat sådana särskilda omständigheter som skulle göra att synnerligen grov misshandeln var för handen.⁷

NJA 2011 s. 89 hade två gärningsmän slagit eller sparkat omkull offret och därefter, när han låg på marken, tilldelat honom ett stort antal kraftiga sparkar mot kropp och huvud. De hade därefter lämnat platsen och återkommit och fortsatt att sparka mot offrets kropp och huvud. Under misshandeln hade gärningsmännen också sagt ”du ska dö din jävel” och

---

⁷ P. 1 och 28 i domskälen.

”lever du din jävel. Offret tillfogades hjärnskakning och medvetlöshet, flertalet brott på ansiktsskelettet, flertalet revbensbrott med luft- och blodansamling i vänstra lungsäcken. Skadorna på bröstkorgen hade varit livshotande och gärningsmännen hade visat synnerlig hänsynslöshet, men då misshandeln inte var livsfarlig i den mening som krävs så dömdes de till grov misshandel.

NJA 2012 s. 45 ”samurajfallet” ansåg HD att det inte rådde några tvivel om att gärningen skulle bedömas som synnerligen grov misshandel.

Gärningsmannen hade med ett svärd bakifrån tilldelat offret minst tio hugg. Huggen hade bland annat träffat i huvudet, på ryggen och på bålen. Vad HD fäste särskild vikt vid var att misshandeln riktat sig mot en i det närmaste helt försvarslös person och att gärningen hade innefattat ett livsfarligt våld som orsakat dödsångest och synnerligen svåra plågor samt bestående fysiska.

NJA 2016 s. 763 hade tilltalad huggit målsäganden hårt i ryggen med en stor kniv. Det 20 cm långa knivbladet hade genomskurit ett revben samt orsakat genomgående skada på den vänstra lungan och stickskada på den högra lungan med mera. Tilltalad dömdes till synnerligen grov misshandel samt grovt vållande till annans död.

Observera att gärningspersonerna i de senaste två fallen ovan lidit av psykisk störning som inte är allvarlig i den bemärkelse som krävs enligt 30 kap. 6 § BrB.

NJA 2021 s. 139 hade tilltalad, under kraftig alkoholpåverkan, huggit offret två gånger i låret. Den ena stickkanalen var 5 cm lång och den andra 13 cm lång stickkanal med en delvis avskuren knäartär med mera. Offret avled av skadorna och tilltalad dömdes för synnerligen grov misshandel och vållande till annans död.

Enligt NJA 2021 s. 73 var det fråga om gärning skulle rubriceras som försök till grov misshandel eller försök till synnerligen grov misshandel.

Gärningspersonen som avsett att krossa en knäskål på offret för att märka denna för livet dömdes för försök till grov misshandel.

3 Uppsåtskrav – det subjektiva ansvaret, m.m.

3.1 Generellt om uppsåt och skuld utifrån legalitet-, skuld- och täckningsprincipen

Legalitetsprincipen utformades i upplysningstidens filosofi bland annat för att ge uttryck för krav på begränsning av domstolarna godtycke. Principen upprätthålls i svensk rätt genom att återfinnas i 2 kap. 10 § 1 RF. Det är den som sätter ramen för hur kriminalisering bör ske.⁸

Vad som bör uppmärksammas är att legalitetsprincipen bland annat innehåller krav på förutsebarhet, som kan sägas innehålla ett krav på att det överhuvudtaget finns någon regel som anger vilka konsekvenser som är knutna till en viss handling. Principen innehåller också ett obestämdhetsförbud, vilket åtminstone får sägas innehålla ett krav på inte för mycket otydlighet. Legalitetsprincipen kan, delvis, härledas från konformitetsprincipen, eller dess snävare del, skuldprincipen.⁹

Innan uppsatsen fortsätter med skuldprincipen och uppsåtet så kan det vara av betydelse att stadga att HD under senare år betonat att domstolar av legalitetskäl bör vara försiktiga med att döma för grovt brott utan (värderingsmässigt) stöd i en förefintlig uppräknning av omständigheter.¹⁰

Av den så kallade skuldprincipen följer att alla brott förutsätter att gärningspersonen – på något sätt – har skuld. Med skuld menas i detta avseende att gärning begås uppsåtligen.¹¹

---

⁸ Asp, s. 46ff.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid. s. 29f. samt fotnot 18 och däri angivna rättsfall.

¹¹ Asp s. 46ff. och s. 270.

I 1 kap. 2 § 1 BrB stadgas att gärning, om inte annat framgår, skall anses som brott endast i den mån den begås uppsåtligen. Uppsåt definieras, med vissa undantag,¹² inte i lagtext utan ledning får i stället hittas i främst doktrin och rättsfall.

Förutom skuldprincipen så finns även en annan viktig princip, den så kallade täckningsprincipen. Båda dessa principer innehåller krav på att gärningspersonen bara ska klandras för det faktiska uppsåt hen har eller att straffet inte bör vara strängare än vad som motsvarar måttet av skuld. I kriminalrättens grunder definieras samma sak enligt följande¹³

Av detta följer att gärningspersonen, för att en gärning ska vara för handen, dels ska täcka kraven på de objektiva rekvisiten (varje enskilt rekvisit i ett straffbud), dels det subjektiva rekvisitet (uppsåtet). Om ett visst objektiva rekvisit inte är för handen faller även det subjektiva rekvisitet och vice versa.¹⁴

Vad gäller definitionen uppsåt kan sägas att man traditionellt skilt på tre former: direkt-, indirekt- och eventuellt uppsåt. Det eventuella uppsåtet har efter domen NJA 2004 s. 176 ersatts av ett likgiltighetsuppsåt.¹⁵

Förenklat kan uppsåt sägas innehålla ett krav på att gärningspersonen genom sin kontrollerade handling eller underlåtenhet är i tillräcklig grad medveten om vad hen gör och att gärningspersonen inser de konsekvenser eller följder som hens agerande kan eller kommer leda till.¹⁶

---

¹² Jfr exv. 19 kap. 5 § BrB

¹³ Asp s. 49 och 271.

¹⁴ SOU 1996:185 I s. 81f.

¹⁵ Bäcklund (juno)

¹⁶ NJA 1969 s. 401 och RH 1993:80

Ett annat sätt att uttrycka det på är att gärningspersonen begår en handling med flit¹⁷ eller med vett och vilja.¹⁸ ”Vett” bör tolkas så att gärningspersonen handlar med kännedom om sakförhållandena. ”Vilja” bör tolkas så att gärningspersonen har handlingsskäl, hen vill uppnå något visst. Även om beskrivningen härom kan vara av något snäv och oprecis karaktär – så ska erinras om att det är gärningspersonens egna personliga (subjektiva) föreställning om gärningens innebörd och konsekvenser som är avgörande för prövningen av om uppsåt föreligger.¹⁹

Att vara i ett medvetet tillstånd är inte det samma som att gärningspersonen aktivt måste tänka på en viss omständighet för att uppsåt ska kunna föreligga.²⁰ I NJA 2016 s. 763 fastslås att det räcker att gärningspersonen kan erinra sig om omständigheterna om han tänker efter är tillräckligt för att uppsåt till en omständighet ska föreligga.

En annan viktig detalj är att uppsåt är att skilja från motiv. Att gärningspersonen har klandervärda motiv innebär inte att gärningen är uppsåtlig.²¹

3.2 Försöksuppsåt

Enligt 23 kap. 1 § BrB ska inte bara vad man gjort beaktas i ljuset av uppsåtet, utan även vad man försökt göra eller tänkt göra. Enligt täckningsprincipen skall en gärning täcka rekvisiten för den rättsstridiga gärningen.²² Även fast att brottet ”kuperas” så ”kuperas” aldrig uppsåtet till de objektiva rekvisiten i straffbudet.²³

---

¹⁷ Asp s. 274f.

¹⁸ Bäcklund (juno)

¹⁹ SOU 1996:185 I s. 83.

²⁰ Bäcklund (juno)

²¹ Bäcklund (juno)

²² SOU 1996:185 I s. 88f.

²³ Asp s. 398 f.

Vad som är av betydelse för uppsatsen är alltså att klargöra hur domstolar ska tillämpa uppsåtsbedömningen vid försöksbrott – brottets subjektiva förutsättningar.

I förarbetena till gamla strafflagen uttalades att svensk rätt ska ha en restriktiv inställning till försökansvar. För att ett försöksbrott ska vara motiverat ska därför krävas att gärningspersonen varit så nära fullbordan att man ska känna sig övertygad om gärningspersonens vilja har varit att göra återstoden av vad som återstår innan hen når sitt mål.²⁴

Frågan om när försökspunkten skall anses vara uppnådd är ofta svår att besvara och får så gott det går avgöras med hänsyn till omständigheterna i det konkreta fallet, varvid domstolen får grunda sitt bedömande på vad som framstår som naturligt. Ett annat sätt att bestämma försökspunkten är att se till gärningspersonens brottsplan.²⁵

Vad som utmärker försöksbrott kan därför sägas vara att gärningspersonen avsett att göra mer än denna faktiskt har gjort, uppsåtet sträcker sig alltså utöver det faktiska händelseförloppet.²⁶ Uppsåtet till det fullbordade brottet ska med den terminologin föreligga vid försöksgärningens påbörjande – vilket också bekräftats av HD.²⁷

Prövningen av försöksuppsåtet görs på olika sätt beroende på om det är tal om ett avslutat försök eller ett oavslutat.²⁸

Ett avslutat försök, för vilken görs en sedvanlig uppsåtsprövning, föreligger om gärningsmannen till fullo har verkställt allt som enligt brottsplanen ankommer på honom för att brottet skall komma till stånd i den meningen att det därefter legat utanför hans kontroll om brottet fullbordas eller ej.²⁹

---

²⁴ SOU 1940:19 s. 44.

²⁵ Ibid. s. 42f.

²⁶ Asp s. 400.

²⁷ NJA 2002 s.449 och NJA 2004 s. 176.

²⁸ Asp s. 401.

²⁹ SOU 1940:19, s.43; NJA 2004 s 176; Asp s. 401

I NJA 2011 s. 563 fastslås att det för försöksansvar krävs såväl uppsåt till konkret fara som till att gärningspersonen haft uppsåt till effektens förverkligande. Uppsåt till det senare föreligger om gärningspersonen har handlat i avsikt att uppnå effekten eller om gärningspersonen handlat i den föreställningen att effekten var en säker eller praktiskt taget oundviklig följd av gärningen.³⁰ Ex. A slår B med en hammare i huvudet ett par gånger, men får ett krampanfall som gör att han inte kan fortsätta.³¹

Vad i stället gäller de oavslutade försöken, sådana försök där det återstår något för gärningsmannen att göra, blir dock bedömningen något annorlunda.³² Ex. A laddar pistolen och siktar den mot B men trycker, av någon anledning, aldrig på avtryckaren.³³ I sådana situationer måste först prövas huruvida A haft uppsåt att föröva den ännu ej utförda delen av gärningen och sedan att A haft uppsåt att föröva brott (uppsåt till den uteblivna effekten).³⁴

3.3 Avsiktsuppsåt (direkt uppsåt)

För att avsiktsuppsåt ska föreligga så fordras kännedom om sakförhållandena och en viljeriktning. För brottet mord krävs att syftet med gärningen ska vara att döda och följderna att personen dör ska vara eftersträvat.³⁵

---

³⁰ P. 7–9 i domskälen.

³¹ Svea hovrätts dom i mål nr B 5745–16

³² SOU 1940:19 s. 43.

³³ Asp s. 401.

³⁴ Jfr Asp s. 400; Wong, Christoffer, uppsåt till försök att föröva brott, i Festskrift till Josef Zila, s. 233, var det diskuteras ifall det inte bör uppställas krav på direkt- och/eller indirekt uppsåt i prövningen. Asp s. 401. Wennberg s. 239–240.

³⁵ Bäcklund (Juno)

3.4 Insiktsuppsåt (indirekt uppsåt)

För att insiktsuppsåt ska vara för handen så krävs att gärningspersonen begår en handling med visst syfte, men för att nå sitt syfte så kommer vissa övriga, mycket sannolika men oönskade, följder eller omständigheter inträffa. Gärningspersonen ska i princip inte hysa några tvivel eller vara praktiskt viss inför att följden eller vissa omständigheter kommer inträffa, eller med andra ord att gärningspersonen varit praktiskt taget säker på detta. Om syftet uppnås så har gärningspersonen direkt uppsåt till den följden, om i stället den mycket sannolika men oönskade följden inträffar så har gärningspersonen indirekt uppsåt.³⁶

3.5 Likgiltighetsuppsåt

I svensk rätt utgörs uppsåtets nedre gräns, i förhållande till oaktsamhet, numera av ett likgiltighetsuppsåt. Uppsåtsformen växte fram i praxis efter en omfattande kritik av det tidigare hypotetiskt eventuella uppsåtet och sannolikhetsuppsåtet. Prövningen av om ett likgiltighetsuppsåt är för handen sker, enligt 2004 års fall, i två led.³⁷

I det första ledet ska gärningspersonen ha insett risken för effekten av hens handlande. Vilket är det samma som att gärningspersonen har varit medvetet oaktsam, likgiltig eller att fara förelegat för att handlingen skulle leda till brottets fullbordan.³⁸

I det andra ledet ska gärningspersonen dessutom vara likgiltig till effekten eller förekomsten av en omständighet. Det avgörande är att förverkligandet (eller inställningen eller attityden) av effekten eller gärningsomständigheten, vid gärningstillfället, inte utgjorde ett för gärningspersonen relevant skäl att avstå gärningen. HD fastslår vidare att om gärningspersonen handlat i

---

³⁶ Asp s. 290.

³⁷ NJA 2004 s. 176; NJA 2002 s. 449; likgiltighetsuppsåtet har dock, utan etablerad innebörd, förekommit i rättspraxis sedan 1970-talet, Se exv. NJA 1985 s. 757.

³⁸ Asp s. 292. 23:1 BrB; Jfr med NJA 2004 s. 176.

förlitan på att effekten inte skulle förverkligas så har han möjligen varit lättsinnig men aldrig likgiltig. För att vara uppsåtlig krävs alltså att gärningspersonen har en positiv eller vart fall likgiltig inställning till effektens förverkligande eller förekomsten av gärningsomständigheten.³⁹

3.6 Hur kan man arbeta med likgiltighetsuppsåtet i ljuset av gränsdragningsproblematiken

3.6.1 Metod för prövning av uppsåt i gränsdragningen mellan synnerligen grov misshandel och försök till uppsåtligt dödande

Till skillnad från 2004 års fall så fanns vid tillfället för det så kallade samurajfallet⁴⁰ synnerligen grov misshandel tillgängligt som brottsform. Det bör beaktas att fallet är omgärdat av tämligen unika omständigheter som får viss inverkan i uppsåtsbedömningen.⁴¹

I fallet gjorde HD prövningen av uppsåtet i två steg. Först en bedömning huruvida gärningspersonen haft uppsåt till tillfogandet av de aktuella skadorna.⁴² I prövningens andra steg undersökte HD ifall gärningspersonen haft uppsåt till att målsäganden skulle dö. Uppsåtet i denna del ska inte bara omfatta en mycket allvarlig misshandel utan också att gärningspersonen därutöver haft, minst, likgiltighetsuppsåt till att offret skulle dö.⁴³

---

³⁹ NJA 2004 s. 176.

⁴⁰ NJA 2012 s. 45.

⁴¹ Ibid. p. 12–14; Asp s. 366f.

⁴² HD ansåg att det på grund av angreppssättet, i form av många hugg på många olika platser i lägenheten under en inte obetydlig tid, föranleder slutsatsen att gärningspersonen haft uppsåt till skadorna (p. 27–28)

⁴³ P. 29.

HD framhåller också vad som fastslås i rättsfallet NJA 2011 s. 563. Att det föreligger särskilda svårigheter att bedöma uppsåtet vid påstådda försöksbrott. Detta med anledning av att domstolar har att bevisa att uppsåtet sträckt sig utöver det faktiska händelseförloppet.

3.6.2 Beviskravet utom rimligt tvivel och metoder för att bevisa uppsåt

Att beviskravet, i brottmål, ska vara ställt utom rimligt tvivel framgår bland annat i NJA 1980 s. 725. Att beviskravet inte är differentierat beroende på målets beskaffenhet framgår av NJA 2009 s. 447.

Enligt Gregow så innebär begreppet utom rimligt tvivel att det ”*praktiskt sett ska framstå som uteslutet att den åtalade är oskyldig*”.⁴⁴

Enligt Dahlman så är ramverket kring beviskravet uppställt så att domaren ska testa bevisningen mot en mer objektiv måttstock och inte mot domarens subjektiva känsla. Att det inte får föreligga något rimligt tvivel innehåller ett dubbelt krav som innebär 1. Utredningen av omständigheterna i målet som föreligger ger tillräckligt stöd åt gärningsbeskrivningen 2. Att utredningen är tillräcklig. Dahlman menar att kraven skiljer sig på så sätt att det första kravet innehåller ett krav på tillräckligt stöd och det andra kravet ett krav på tillräcklig utredning. Om någon av kraven är otillräckliga så är beviskravet heller inte uppfyllt.⁴⁵

Det finns ingen praxis på hur högt ställt beviskravet är helt exakt. Dahlman pekar dock på att jurister som Christian Diesen och Göran Lambertz uppskattar att beviskravet för tillräckligt stöd motsvarar en sannolikhetsgrad på 98 %.⁴⁶ Tillräcklig utredning, delas upp i två delar 1. Tillräcklig

---

⁴⁴ Gregow, s. 510ff.; se också formuleringen i NJA 1998 s. 204 ”inte helt kunna uteslutas att bandet inte visar vad som verkligen har hänt”

⁴⁵ Dahlman, s. 135f.

⁴⁶ Ibid. s. 143.

fullständighet (beviskrav 98 %) och 2. Tillräcklig robusthet (beviskrav 95%).⁴⁷

Vad i stället gäller metoden för att bevisa uppsåt så bör till att börja med nämnas att HD genom 2002- och 2004 års fall inte tog död på de tidigare uppsåtsformerna när de införde likgiltighetsuppsåtet som uppsåtsformernas nedersta gräns.

I det så kallade hypotetiskt eventuella uppsåtet så skulle domstolen genom ett hypotetiskt prov avgöra om gärningspersonen skulle ha företagit gärningen även om hen varit säker på att effekten skulle inträda eller att omständigheten förelåg. Domstolen skulle alltså hypotetiskt försöka komma fram till hur gärningspersonen skulle agerat om omständigheterna varit annorlunda, för gärningspersonen, än hur dem rent faktiskt varit vid gärningen.⁴⁸

HD anser att denna form kan uppfattas som ett användbart test på hållbarheten av en bevisning om den hanteras med försiktighet. Enligt mig lämnar HD dörren för metoden på glänt.

I sannolikhetsuppsåtet så skulle domstolen söka konstatera om det för gärningspersonen, vid tillfället för gärningen, framstår som övervägande sannolikt att effekten skulle inträda eller att omständigheten förelåg – vari det är gärningspersonen subjektiva sannolikhet som testas och inte den faktiska sannolikheten.

HD ansåg att sannolikhetsuppsåtet, i allmänhet tillhör de viktigaste bevisfaktorerna för bedömningen om ett förverkligande av effekten inte utgjort ett för gärningspersonen relevant skäl att avstå gärningen.

---

⁴⁷ Ibid. s. 151f.

⁴⁸ NJA 2004 s. 176.

Att uppsåtsbedömningarna ovan inte är obsoleta i den form att domstolar i sina uppsåtsbedömningar fortfarande kan ta viss hjälp från dessa, får också stöd i kriminalrättens grunder.⁴⁹

3.6.3 Vissa riktlinjer för bevisbedömningen

I NJA 2004 s 176 och fallen därefter har HD på ett tämligen omfattande sätt också redogjort för riktlinjerna för bevisbedömningen.⁵⁰ Bland annat i 2004 års fall är HD noga med att betona att riktlinjerna ska behandlas med försiktighet och urskiljning. Och att vilka omständigheter som är av betydelse för uppsåtet växlar, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. I 2012 års fall cementerades även de svårigheter som är förknippade med tillämpningen av likgiltighetsuppsåt och dess naturlighet i att riktlinjer läggs fast i praxis.⁵¹

Det ska påpekas att författarna till kriminalrättens grunder anser att det är tydligt att det endast är gärningspersonens inställning till följder och kringliggande omständigheter i gärningsögonblicket som är av betydelse. HD:s uppmaning till domstolar är att ”vid bevisvärderingen endast beakta sådant som med någon säkerhet ger stöd för att kategorisera gärningsmannens inställning vid denna tidpunkt. Gärningsmännens karaktär, levnadssätt, tidigare brottslighet etcetera behöver inte säga något om vad gärningsmannen haft för inställning i det konkreta fallet.”⁵²

Jag skulle i stället sammanfatta det så att allt som har med gärningen att göra som sådan har betydelse – viktigast av allt är vad som skett under gärningen men också vad som skett före och efter gärningen kan få stor betydelse – särskilt i relationen: gärningspersonen och offret. Till och med gärningspersonens karaktär och levnadssätt kan få betydelse – särskilt då

---

⁴⁹ Asp s. 301f.

⁵⁰ NJA 2011 s. 563; NJA 2012 s. 45; NJA 2016 s. 763

⁵¹ P. 32–33.

⁵² Asp s. 305.

detta kan säga något om motivet – vilket inte nödvändigtvis säger något om uppsåtet.

Enligt kriminalrättens grunder så krävs i enlighet med 2012 års fall inte bevisning för fattat beslut utan bevisning om gärningsmannens inställning till följden och förhandenvaron av omständigheter.⁵³

Att gärningspersonen har insikt till effekten av sitt handlande ska förstås så att hen antagit eller utgått ifrån att effekten kommer att inträffa. Hen hyser inga tvivel på att så kommer ske, eller annorlunda formulerat: hen är praktiskt taget säker därpå.⁵⁴ Här handlar det alltså om att gärningspersonen ska tro att handlandet ska ledda till något, vilket är en subjektivt uppfattad sannolikhet. Tron kan utifrån etablerad praxis graderas i en fallande skala som sträcker sig från fullständig visshet/vetskap till vad som kan beskrivas till en uppfattad möjlighet.⁵⁵ För att koppla nyss nämnda till något konkret så kan man titta på NJA 2011 s. 563 (p.13) där HD kom fram till att knivhugg mot halsen i sig är förenade med livsfara och att sådana angrepp till omfattning, kraft och riktning kan vara utförda på sådant sett som typiskt sett är ägnat att orsaka effekten död. Utredningen hade dock inte lyckats ge tillräckligt stöd för att så varit fallet.

Vad kriminalrättens grunder verkar mena och HD verkar vara ute efter är sakomständigheterna (bevisfakta)⁵⁶ vid angreppet.⁵⁷ Men nu vidare till riktlinjerna för försök till mord i stället.

I 2004 års fall stadgas att uppsåt, i allmänhet, inte kan anses föreligga när risken enligt gärningsmannens föreställning inte varit avsevärd. Troligen

---

⁵³ Asp s. 303 (fotnot 317).

⁵⁴ Bäcklund (Juno)

⁵⁵ Asp s. 278f.

⁵⁶ Dahlman s. 12.

⁵⁷ Se i till exempel NJA 1977 s. 630 fäste HD betydelse vid kraften (vilket de kunde visa genom att veta hur långt in kniven färdats) och att kniven träffat i trakten av hjärtat.; I NJA 1996 s. 509 la HD betydelse vid knivens form och storlek kopplat till skadorna och vilken styrka som krävs för att generera den typ av skada. Även skadans art, belägenhet och sättet på vilken den tillfogats fick betydelse - likaså motivet.

också att minst allvarlig skada måste vara för handen. Vidare stadgas att omständigheterna vid gärningen ska bilda utgångspunkten för bedömningen.

En insikt om att det förelåg en mycket hög sannolikhet för en effekt är normalt tillräckligt för att uppsåt skall anses föreligga,⁵⁸ desto högre risk desto mindre starka skäl bör krävas för att det ska anses visat att gärningspersonen agerat likgiltig och vice versa. Likaså kan hänsynslöst beteende, upprörd sinnesstämning och gärningsmannens intresse i gärningen vara omständigheter som kan göra att uppsåt anses föreligga – även om det inte föreligger mycket hög sannolikhet.

2011 års fall fäster HD vikt vid angreppssättet och alltså vad som skett under gärningen lär få mycket stort utrymme i våldsbrott. När man tittar på angreppssättet så ska man se på den effekt som detta typiskt är ägnat att orsaka.⁵⁹

2012 års fall fastslår att psykisk störning (även sådana som inte är allvarliga) gör det svårare att bedöma uppsåt. HD gav samtidigt för handen att det hade varit enklare om det i stället rört sig om en instrumentell aggression som drivs av en tydlig strategi.⁶⁰ HD betonar också att det är

---

⁵⁸ Se också NJA 2002 s. 449.; Resonemanget förtydligades också i NJA 2016 s. 763 (p.15–18 och 20) genom att: risken enligt gärningspersonens föreställning varit avsevärd i normal fallen innebär att den ska ligga ganska högt på en sannolikhetsskala i den meningen att den ska uppfattas som ”stor” eller ”betydande”. HD fastslog att det avgörande får vara vad gärningspersonen i ögonblicket tror, i betydelsen utgår från eller antar, om effektens inträde. Om hen tror att effekten ska inträda och ändå utför handlingen, så är hen i allmänhet åtminstone likgiltig till effekten. HD jämför detta med att det i allmänhet knappast är möjligt för den enskilde att skilja mellan de fall där hen är säker på att en effekt kommer att inträffa och fall där hen inte är säker. HD fastslog vidare att vad som sägs om effekten också gäller för brottsförutsättningar/gärningsomständigheter. HD förtydligar och fastslog att efter det har konstaterats att gärningspersonen varit medveten om risken – är att det ska vara ställt utom rimligt tvivel att den tilltalade har varit likgiltig inför effekten eller gärningsomständigheten. → Egen not: Det ligger i sakens natur att ”insett risken” inte kan vara samma sak som ”trott”. Om gärningspersonen insett risken för effekten så har gärningspersonen uppfyllt första steget i ett likgiltighetsuppsåt. Tro bör av naturliga skäl i stället tolkas så att gärningspersonen på en sannolikhetsskala ansett det, åtminstone (att jämföra med vad som sägs om ”...även om det inte föreligger mycket hög sannolikhet” i 2004 års fall), mer troligt att effekten kommer att inträda än att den inte kommer att inträda.⁵⁹ p.13.; NJA 1998 s. 86.

⁶⁰ Instrumentell aggression bör vara samma som instrumentellt våld, vilket innebär att våldet har tillgripits som medel för ett visst ändamål, jfr NJA 2011 s. 89 (p. 15).

gärningspersonens inställning i gärningsögonblicket som är avgörande för uppsåtsbedömningen men likväl att omständigheter som inte saknar betydelse för bedömningen kan vara gärningspersonens och offrets fientlighet. Att någon fientlighet inte finns kan tala i uppsåtsbristande riktning.⁶¹

Vad gäller att gärningspersonen insett att det funnits en möjlighet för den brottsliga effekten att inträda. Har omständigheten att gärningen varit av livsfarligt slag och kunde leda till döden för den angripna varit klart tillräckligt för likgiltighetsuppsåtets första del.⁶²

När det kommer till bedömningen av om gärningspersonen varit likgiltig inför ett sådant resultat av sitt handlande och till utgångspunkten att mycket hög sannolikhet inför en effekt förelegat. Kan domstolen beakta om det funnits en beaktansvärd risk för dödlig utgång om offret inte kommer under medicinsk behandling.⁶³ I det aktuella fallet hade dock inget av huggen trängit in i kroppens vitala mjukdelar varför HD i ljuset av förvirringen ansåg att det inte med säkerhet kunde sägas uppfylla kraven i likgiltighetsuppsåtet.⁶⁴

Slutligen vad gäller angreppssättet och effekten som detta typiska sätt är ägnat att orsaka. Så menar HD att svärdshugg mot övre delen av kroppen allmänt sett kan vara förenat med livsfara och att de kan utdelas på ett sådant vis att det är ägnat att orsaka en annan persons död. HD kom dock till slutsatsen att skadorna varit omfattande men att utredningen inte ger för handen om angreppet varit av det slag som krävs. Det psykiska tillståndet kan ha fått betydelse.⁶⁵

---

⁶¹ p. 31

⁶² p. 32 – Observera att det i detta avseende inte spelade någon roll att gärningsmannen varit förvirrad.

⁶³ p. 32–33.

⁶⁴ p. 34.

⁶⁵ p. 35–36; Jfr också avsnitt 2.4 ovan.

4 Analys

Uppsatsen har många element, ett utav dem: hur startpunkten ska avgöras i gränsdragningen mellan försök till uppsåtligt dödande och synnerligen grov misshandel.

Vad som utmärker försöksbrott är att uppsåtet sträcker sig utöver det faktiska händelseförloppet. Uppsåtet till det fullbordade brottet ska med den terminologin föreligga vid försöksgärningens påbörjande – vilket också bekräftats av HD.

Vad som är problematiskt är att försökspunkten för avslutade försök, på objektiv basis, kan vara uppnådd till flera straffbud – till exempel både för försök till synnerligen grov misshandel och för försök till mord. Ett första problem är att avgöra vad det avslutade försöket föreligger till. Ett andra är att avgöra om gärningspersonens uppsåt endast förelegat till fullbordat grov- eller synnerligen grov misshandel.

Exemplen att A slår B i huvudet med en hammare två gånger, eller att A hugger C i ryggen med en kniv öppnar upp för problemen ovan. För även om angreppssättet är livsfarligt och våldet kan klassas som hänsynslöst så kan A fortfarande trots att det förelegat hög sannolikhet till att de skadas eller kanske till och med synnerligen skadas men inte till att B och C dör. A har därför inte visat en likgiltig attityd till den möjliga effekten att de dör.

Frågan är om man inte efter införandet av synnerligen grov misshandel får flytta på startpunkten, för försök till mord, så pass mycket att handlingar likt de A utför inte längre ”lika enkelt” går att betrakta som påbörjade försök.

Enligt NJA 2012 s. 45 (p. 29) så räcker det inte med uppsåt till en ”mycket allvarlig misshandel” utan uppsåtet ska även täcka effekten att döda. Om ”mycket allvarlig misshandel” innefattar våld som egentligen är att betrakta

som grov misshandel så bör det, av det uttrycket ensamt, inte följa att försökspunkten flyttats. Om uttrycket alternativt ska innefatta våld av synnerligen grov misshandel så ska med anledning härav förstås att startpunkten flyttats. Startpunkten bör i så fall ha flyttats på så sätt att domstolar först måste beakta vilket fullbordat brott, som våldet på objektivt plan, ger för handen. Om första steget besvaras med grov misshandel så måste först prövas om det på objektivt plan föreligger ett påbörjande till synnerligen grov misshandel. Resonemanget får även anses vinna stöd i systematiken i 3 Kap. BrB.

Vad som är märkligt när jag, strax, i stället tänker kritisera likgiltighetsutskottets utifrån gränsdragningsproblematiken är att brottsförebyggande rådets rapport⁶⁶ avseende straffskärpningarna för våldsbrott stadgar att deras granskning visar att domar beträffande försök till dödligt våld efter reformen⁶⁷ (skärpta straff?) i högre grad omfattar mindre grova gärningar, som tidigare sannolikt hade rubricerats som grov misshandel och att reformen fått genomslag – jag menar att den snarare satte kuggar i uppsåtsmaskineriet genom införandet av synnerligen grov misshandel.⁶⁸

Likgiltighetsutskottet:

För de fall en domstol inte kan tillämpa svensk rätts två första uppsåtsformer så bör det föranleda, på grund av vad som stadgas i avsnitten 2.2–2.3, 3.5 och 3.6.3, att allt färre våldsgärningar än tidigare går att rubricera som försök till mord.

2012 års fall fastslår HD ungefär följande: vad gäller att gärningspersonen insett att det funnits en möjlighet för den brottsliga effekten skulle inträda,

---

⁶⁶ Brå rapport s. 7.; Rapporten, i denna del, citeras också i prop. 2016/17:108 s.22 → Egen not: på ett sätt som får en att tänka att regeringen verkar tycka att 2010 års reformer fått det genomslag den eftersträvat – vilket jag tycker är oerhört märkligt.

⁶⁷ Prop. 2009:10: 147.

⁶⁸ Se gärna lagstiftarens förstärkningsord i Prop. 2009:10 147 p. 18f. och 38.

har omständigheten att gärningen varit av livsfarligt slag och kunde leda till döden för den angripna varit klart tillräckligt för likgiltighetsuppsåtets första del.⁶⁹ När det kommer till bedömningen av om gärningspersonen varit likgiltig inför ett sådant resultat av sitt handlande och till utgångspunkten att mycket hög sannolikhet inför en effekt förelegat, kan domstolen beakta om det funnits en beaktansvärd risk för dödlig utgång om offret inte kommer under medicinsk behandling.

HD:s fastläggande innehåller flera problem. Först ska bemötas sannolikheten:

Bilaga A visar att den *faktiska sannolikheten* för att dö om du har skadats av ett skjutvapen (vilket vi intuitivt kanske tänker är det livsfarligaste angreppssättet och kanske också är – vad vet jag) i Sverige mellan åren 2016–2020 var ca 34%. (Bilaga B-C visar, om de stämmer (inte bästa källorna) att knivvåld har ännu lägre ”faktisk sannolikhetsgrad”).⁷⁰

Den *faktiska sannolikheten* kan knappast anses vara ”övervägande sannolikt”, ”avsevärt” eller ”mycket stort” begrepp som HD i olika fall refererar till – i stället tämligen låg. Denna eller liknande *faktiska sannolikheter*, menar jag, borde kunna tjäna som vägledning till när domstolen har att avgöra gärningspersonens ”subjektiva sannolikhet” eller vad hen ”trott” vid det faktiska ”gärningstillfället” – det är ju trots allt den som ska ligga till grund för bedömningen och inte den *faktiska sannolikheten*. Domstolarna har alltså i detta steg att avgöra vad gärningspersonen, i sin hjärna, föreställt sig om sannolikheten till att följderna att offret dör, som faktiskt inte inträffat, inträffar. Det säger sig självt att detta är väldigt svårt att göra. Men HD har gett vägledning.

---

⁶⁹ p. 32 – Observera att det i detta avseende inte spelade någon roll att gärningsmannen varit förvirrad.

⁷⁰ Bilagorna bör tas med en nypa salt då dem inte visar var på kroppen skadorna varit belägna och inte heller skadornas svårighetsgrad. Det bör dock poängteras att om skjutvåldet fortsätter öka och vården fortsätter vara minst lika bra som de är på att rädda skadade – så lär denna sannolikhet dessutom sjunka – detsamma gäller om det fortsätter på samma sätt.

Vi kommer därför till nästa problem. HD fastslår att till bedömningen kan domstolarna utforska om det funnits en beaktansvärd risk för dödlig utgång om offret inte kommit under medicinsk behandling.

Resonemanget för mig till fyra frågor; 1. Är inte ett mord (eller för den delen försök till sådan) den gärning som är den mest klandervärda gärning en människa kan begå eller åtminstone i den absoluta toppen? 2. Är inte uppfattningen att vi i svensk rätt inte har ett differentierat beviskrav, men att om vi mot förmodan skulle ha det, detta lägre beviskrav inte skulle gälla för de allvarligaste brottsformerna? 3. Ska man beakta något som inte har hänt? 4. Var inte hela poängen med att man ersatte det eventuella hypotetiska uppsåtet i 2004 års fall att HD ville att domstolarna skulle utgå från vad som faktiskt har hänt och inte från vad som hypotetiskt kunnat hända?

Fråga 3 bör enligt min redogörelse i uppsatsen besvaras nekande och resten jakande.

Även om livsfarligt våld inte är ekvivalent med uppsåt till försök till mord så innebär HD:s resonemang, i mångt och mycket, att likgiltighetsuppsåtets andra steg fylls upp med ett hypotetisk eventuellt uppsåt⁷¹ – det är åtminstone den uppsåtsformen som leder till att likgiltighet anses vara för handen. Om det nu ska vara så, så måste väl i så fall göras en till prövning efter den, nämligen att domstolen har att beakta om gärningspersonen hade ett likgiltighetsuppsåt till att offret inte skulle komma under medicinsk

---

⁷¹ Jfr de skiljaktiga justitierådens, *Håstad* och *Lindeblad*, yttrande i NJA 2002 s. 449: ”Som ovan anförts är kritiken mot det hypotetiska eventuella uppsåtet övertygande, framför allt eftersom ansvar inte bör grundas på en bedömning av hur gärningsmannen skulle ha handlat under andra förutsättningar än dem som förelåg.” ... ”Om likgiltighet utgör ett alternativt rekvisit för uppsåt framstår det emellertid som konstlat att bevisningen om likgiltighet skall inskränkas. Varför skall inte även gärningsmannens karaktär, sinnesstämning, intressen och relation till offret få beaktas (jfr NJA 1978 s. 244)? Tillåts detta, kan följden dock lätt bli att det hypotetiska eventuella uppsåtet släpps in genom bakkörren. Dessutom inbjuder likgiltighetsbedömningen till rena spekulationer rörande gärningsmannens inställning. Teoretiskt möjliggör likgiltighetsuppsåtet också att uppsåt anses föreligga vid låga risknivåer, vilket inte framstår som påkallat. (Jfr SOU 1996:185 s. 116 ff.)”.

behandling – vilket, så klart beroende på var gärningen inträffar, inte kan vara ekvivalent med att gärningspersonen inte själv ringer ambulansen.

Domstolarna kan även utifrån angreppssättet bemöta bevisfakta för bevisfakta och utifrån informationen försöka göra någon slags helhetsbedömning med hänsyn till om våldet eller beteendet varit hänsynslöst, om gärningspersonen haft upprörd sinnesstämning eller gärningspersonens intresse i gärningen och/eller liknande – så som t.ex. nämns i 2004 års fall.⁷² Den lär, enligt min uppfattning, knappast göra dem säkrare i sin bedömning av om gärningspersonen varit likgiltig. En person som grovt vill skada eller för den delen synnerligen grovt skada en annan person, lär i majoriteten av fallen vara åtminstone, upprörd eller ha någon form av intresse i gärningen.

Jag menar att uppsatsen visar att det, i mångt och mycket, endast är i de fall där utredningen kan visa (jfr 2012 års fall), att gärningspersonen hållit hammaren längst ner och inte högst upp, att kniven har riktats som kraftfulla hugg och inte stick eller skärningar eller liknande. Samtidigt som omständigheterna vid gärningen, gärna, är sådana att offret av någon anledning överlever ett angrepp mot kroppens absolut livsnödvändiga organ. Som en likgiltighetsbedömning till effekten, på allvar, kan göras – allt annat riskerar förmodligen vara rena spekulationer från domstolens sida.

Anledningen till detta är att lagstiftaren genom införandet av synnerligen grov misshandel skapat förutsättningar som ger gärningspersonen rätt i uppsåtsfrågan av vad hens insikt och vilja varit, särskilt med tanke på de betoningar och omständigheter som nämns i motiven. Motiven gör alltså inte bara gränsdragningen otydlig, den till och med ger gärningspersonen rätt att i att angreppssättet är att tolka som misshandel och inte mord. Motiven har därav också givit till resultat att det viktigaste av allt för bevisbedömningen, alltså angreppssättet – i andra fall än de mest extrema, inte går att bedöma i ljuset av gränsdragningsproblematiken. Allt i ljuset av

---

⁷² Dahlman s. 15.

de straffrättsliga grundbultarna in dubio mitius och in dubio pro reo⁷³ eller för den delen beviskravet utom rimligt tvivel.

Det är dock en hel del som långt ifrån skulle hålla med mig. Exempel följer nedan från ett hovrättsavgörande.

En gärningsman som varken kunnat erkänna eller förneka gärningen på grund av dåligt minne, har bakifrån och oprovocerat utdelat ett knivhugg på skulderbladet (knivbladet: 13 cm långt och 2 cm bredd). Gärningsmannen hade släppt kniven direkt efter det första och sista hugget. Skadorna på offret hade inte varit livshotande och skulle heller inte ge upphov till fysiska men. Hovrätten drog följande slutsatser⁷⁴

”hovrätten finner, liksom tingsrätten att utifrån angreppsättet och den avsevärda risken för att knivhugget skulle ha orsakat betydligt allvarligare skador med dödlig utgång att A har när han utdelat knivhugget varit likgiltig inför B`s död. Han har alltså haft ett likgiltighetsuppsåt och ska därmed dömas för försök till uppsåtligt dödande. Tingsrättens dom ska stå fast i denna del.”

Fallet ovan är förmodligen ett utav de fall som BRÅ:s rapport pekar på. Man kan undra vad som gjort hovrätten så säker på att det inte är en grov misshandel. Flera omständigheter pekar på att en grov misshandel är mer rimlig och mer sannolik...

---

⁷³ Bergström s. 79.

⁷⁴ Jfr Svea hovrätts dom i mål nr B 3190–14

Bilaga A

Polisen

Polismyndigheten
Nationella operativa avdelningen

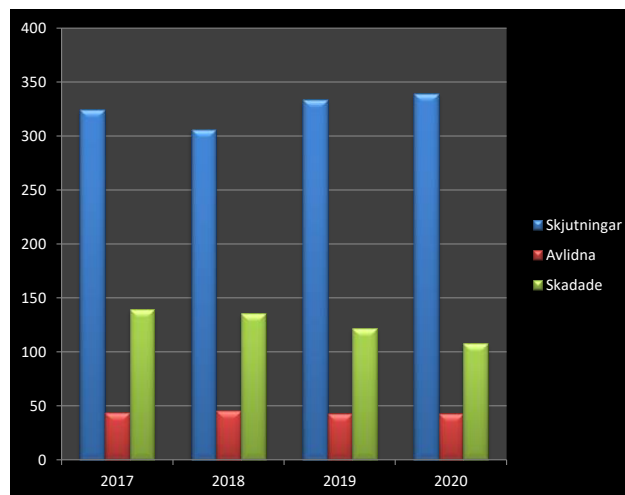
PM

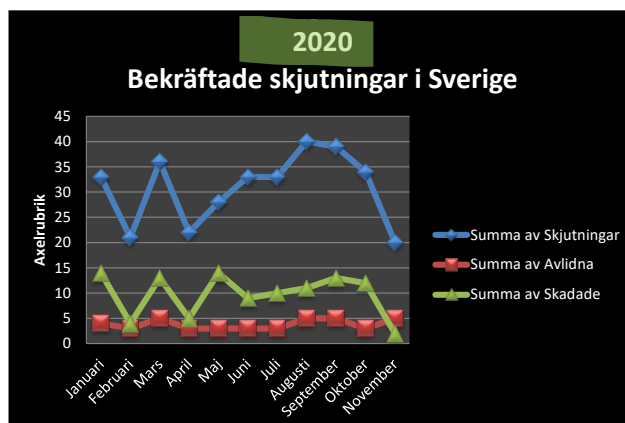
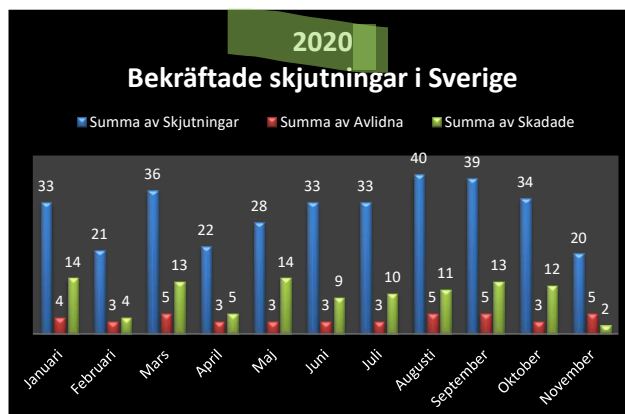
Datum
2020-12-01
Diariern (åberopas)

1 (5)

Bekräftade skjutningar Sverige

Stapel- och linjediagram för åren 2017-2020 (november). Stapel- och linjediagram för åren november 2020 samt åren 2019, 2018 och 2017.

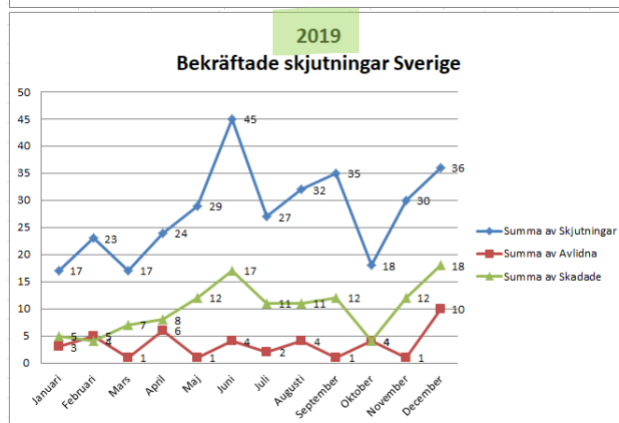
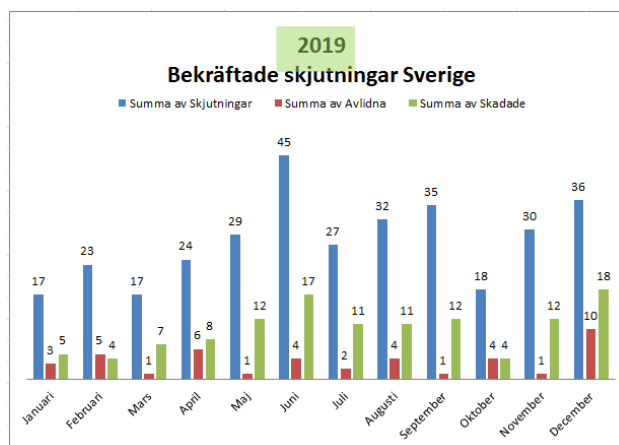

Totalt antal skjutningar: 339

Totalt antal avlidna: 42

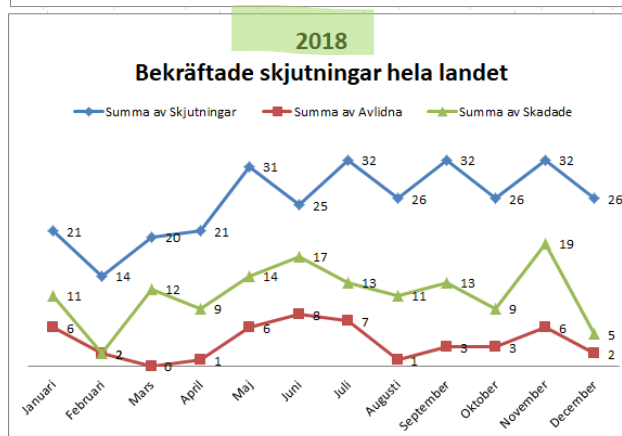
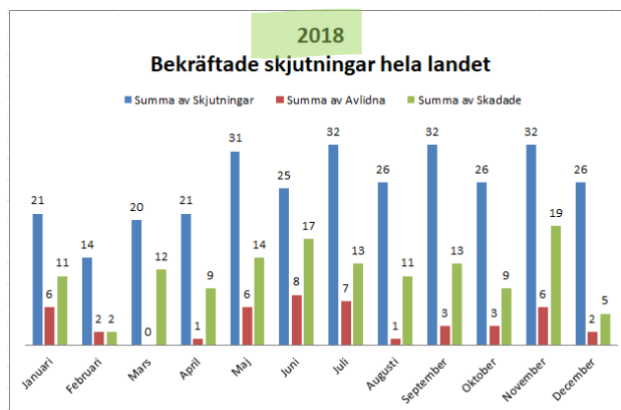
Totalt antal skadade: 107

Totalt antal skjutningar: **333**

Totalt antal avlidna: **42**

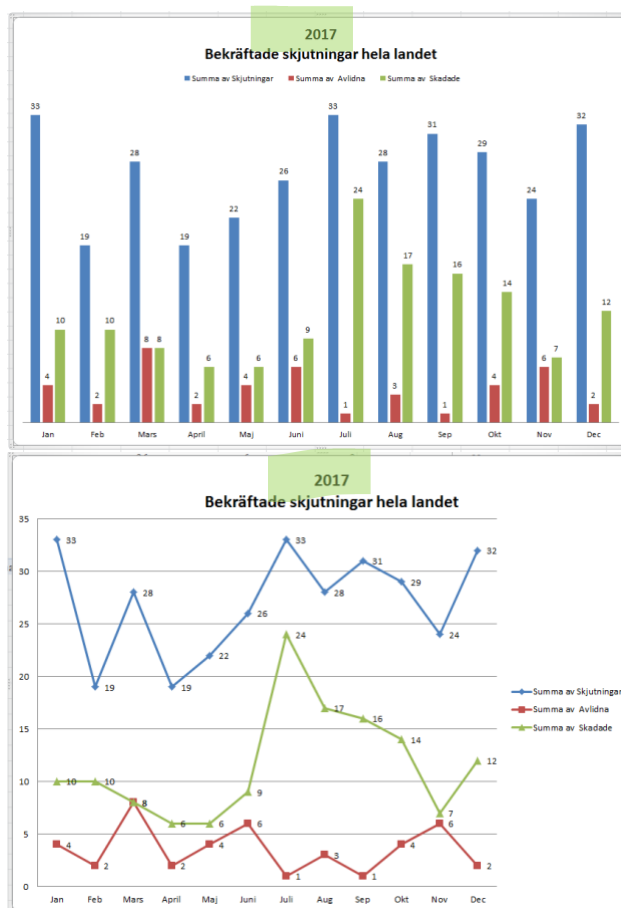
Totalt antal skadade: **121**

Totalt antal skjutningar: **306**

Totalt antal avlidna: **45**

Totalt antal skadade: **135**

Totalt antal skjutningar: **324**

Totalt antal avlidna: **43**

Totalt antal skadade: **139**

Nationella operativa avdelningen

Bilaga B

SVT har tagit ut statistik på hur många som dött av knivvåld och hur många som vårdats på sjukhus på grund av knivstick under de senaste åren. Den visar att antalet personer som vårdats för knivskador 2019 var den högsta på fem år. I Stockholms län vårdades 212 personer under förra året.

Knivvårdade patienter på sjukhus
Källa: Socialstyrelsen

Hemlän	2015	2016	2017	2018	2019
Stockholm	98 st	114 st	88 st	70 st	92 st
Stockholms län	223 st	209 st	204 st	188 st	212 st
Malmö	36 st	36 st	28 st	22 st	20 st
Skåne län	83 st	99 st	91 st	83 st	81 st
Göteborg	44 st	62 st	53 st	65 st	66 st
Västra Götaland	105 st	125 st	142 st	155 st	178 st
Totalt Sverige	734 st	795 st	837 st	828 st	923 st

Foto: Grafik: Jamila Karlsson

[https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/det-dodliga-knivvaldet-hogst-
under-hela-2000-talet](https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/det-dodliga-knivvaldet-hogst-under-hela-2000-talet)

Bilaga C

Svenska Dagbladet

Nyheter Näringsliv Kultur Ledare Debatt

267 personer dödades av knivvåld mellan 2011 och 2017, enligt en kartläggning från SVT. Arkivbild.
Foto: Johan Nilsson/TT

<https://www.svd.se/a/BRmW19/knivvald-mindre-uppmarksammat-an-sjutningar>

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Offentligt tryck

Sverige

Utredningsbetänkanden

SOU 1940:19 förslag till ändrad lagstiftning om straff för försök till brott, jämte motiv.

SOU 1996:185 I straffansvarets gränser.

Propositioner och regeringsskrivelser

Prop. 1987/88:14 om ändring i brottsbalken (grov misshandel och grov stöld).

Prop. 2009/10:147 skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m.

Prop. 2016/17:108 straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott.

Prop. 2018/19:138 straffet för mord.

Rättsfall m.m.

Sverige

Högsta domstolen

NJA 1969 s. 401.

NJA 1977 s. 630.

NJA 1980 s. 725.

NJA 1985 s. 757.

NJA 1996 s. 509.

NJA 1998 s. 204.

NJA 1998 s. 86.

NJA 2002 s.449.

NJA 2004 s. 176.

NJA 2009 s. 447.

NJA 2011 s. 563.

NJA 2011 s. 89.

NJA 2012 s. 45.

NJA 2016 s. 763.

NJA 2021 s. 139.

NJA 2021 s. 73.

Övriga svenska domstolar

RH 1993:80

Svea hovrätts dom i mål nr B 3190–14

Svea hovrätts dom i mål nr B 5745–16

Litteratur

Asp, Petter & Ulväng, Magnus, *Kriminalrättens grunder*, 2., omarb. uppl., Iustus, Uppsala, 2013.

Bergström, Sture m.fl. *Juridikens termer*, åttonde uppl., Almqvist & Wiksell, Stockholm, 1998.

Bäcklund, Agneta m.fl., *Brottsbalken*, (Norstedts juridik, 1 dec. 2020, Version 19, JUNO), kommentaren till 1 kap. 2 §. (besökt 2022-05-21).

Dahlman, Christian, *Beviskraft: metod för bevisvärdering i brottmål*, Upplaga 1, Norstedts juridik, Stockholm, 2018.

Gregow, Torkel, ”några synpunkter på frågan om bevisprövning och bevisvärdering i mål om sexuella övergrepp mot barn.”, SvJT 1996, s. 510.

Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, Andra upplagan, Studentlitteratur, Lund, 2018

Wennberg, Suzanne, *Försök till brott*, 2., omarb. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2010.

Wong, Christoffer, *uppsåt till försök att föröva brott, i Festskrift till Josef Zila, Iustus*, Uppsala, s. 229–238.

Övrigt

Bilaga A: Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen, 2017–2020 (november), bekräftade skjutningar Sverige, 2020. <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/sprangningar-och-skjutningar/> (hämtad 2022-05-21).

Bilaga B: Larsson, Jens, ”Rekordmånga kan falla offer för dödligt knivvåld i år”, *Sveriges Television (SVT)* 8/12 2020.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/det-dodliga-knivvaldet-hogst-under-hela-2000-talet> (hämtad 2022-05-21).

Bilaga C: ”Knivvåld dödade fler än skjutningar”, *Svenska Dagbladet (SvD)* 8/12 2020. <https://www.svd.se/a/BRmW19/knivvald-mindre-uppmarksammat-an-skjutningar> (hämtad 2022-05-21).

Brå rapport 2014:6 skärpta straff för allvarliga våldsbrott